

GHEORGHE MARINESCU ȘI CERCETAREA NEUROLOGICĂ ROMÂNEASCĂ

Mihail M. ANDREESCU¹

ABSTRACT: Our study aims to briefly cover the Romanian scientific research development in all areas of the mid-nineteenth century till today, focusing especially on the great scholar Gheorghe Marinescu. Also, we try a parallel between the period when the Romanian researchers and scientists fully contributed to the development of science and universal technology and up-to-date stage of scientific research in Romania.

KEYWORDS: Gheorghe Marinescu, neurology, scientific research, personalities of Romanian Academy.

Studiul nostru își propune o trecere succintă în revistă a evoluției cercetării științifice românești din toate domeniile, de la mijlocul secolului al XIX-lea până astăzi, insistând pe marile personalități ale științei și tehnicii românești din perioada 1850–1950, între care și personalitățile comemorate astăzi: Gheorghe Marinescu, Gheorghe Țițeica, Gheorghe Spacu, Marcu Botzan și Nicolae Donici. Încercăm o paralelă între perioada când cercetătorii și oamenii de știință români contribuiau plenar la dezvoltarea științei și tehnicii universale și stadiul actual al cercetării științifice din România, când majoritatea institutelor de cercetări ale Academiei Române și ale universităților sunt închise sau desființate iar cercetătorii români nu mai au contribuții valoroase pe plan internațional, știința românească aflându-se în declin evident.

Un pionier al cercetării științifice medicale neurologice din România și din lume – doctorul și profesorul Gheorghe Marinescu (1863–1938)

Așa cum se cunoaște secolul al XVIII-lea românesc a însemnat o largă deschidere că tre lumea occidentală, tot mai mulți fii de boieri, negustori și

---

1 Conf. univ. dr., Facultatea de Relații Internaționale, Istorie și Filosofie, Universitatea „Spiru Haret”; membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Acaemiei Române.

diverși orășeni cu stare desă vârșindu-și educația în Apus, specializându-se în diverse domenii umaniste, legislative ori științifice și contribuind astfel la formarea și educarea generațiilor care vor săvârși revoluția de la 1848 și apoi vor crea statul românesc modern². În prima jumătate a secolului al XIX-lea discuțiile dintre autoritățile timpului – școlite în diverse țări și educate fie în spiritul conservator și tradiționalist al epocii, fie în cel nou, occidental, al viitorilor revoluționari – și unii intelectuali ai vremii s-au axat multă vreme pe tipul de educație care trebuia oferit maselor de români, diferențele educaționale dintre clase și limbile în care să fie oferite aceste tipuri de educații, părerile oscilând între limbile italiană și franceză și tinzând să excludă din start limba română. Astfel domnitorul Gheorghe Bibescu va încerca la 1847 să organizeze învățământul superior românesc – în speță cel de drept – exclusiv în limba franceză, considerând că „după 25 de ani de folosire a limbii române nu s-a produs nimic bun în Țara Românească”³.

Reparația necesară a acestei măsuri a fost făcută imediat după revoluția de la 1848 de către Barbu Știrbei (1849–1856), care restabilind definitiv învățământul în limba română, afirma răspicat în aprilie 1850: „Instrucția publică trebuie să fie potrivită cu nevoile poporului și să nu aibă în vedere exclusiv conveniențele câtorva familii privilegiate; ea trebuie să fie deci națională, să mulțumească nevoile diferitelor clase și să păstreze culoarea locală”⁴. Mai mult, chiar înainte de revoluția de la 1848 și mai ales după aceea, tot mai mulți tineri români vor fi trimiși la școlile Occidentului, specializându-se în domeniile cele mai importante privind organizarea și dezvoltarea societății românești pe baze moderne, ei urmând a reveni în țară și a pune bazele învățământului românesc de elită și a cercetării științifice după modelul european al vremii. Numai că, spre deosebire de

- 2 Pentru mai multe amănunte vezi lucrările: MIHAIL M. ANDREESCU, *Facultatea de drept a Universității din București. 1859–2009. File de istorie*, Editura „Monitorul Oficial”, București, 2009, p. 11–29; N. IORGA, *Locul românilor în istoria universală*, ediție de Radu Constantinescu, Editura științifică și enciclopedică, București, 1985, p. 386–411; NICOLAE ISAR, *Principatele Române în epoca luminilor (1770–1830)*, *Cultura, spiritul critic, geneza ideii naționale*, ediția a 2-a revăzută și adăugită, Editura Universității din București, București, 2005, passim; DAN BERINDEI, *Constituirea României moderne. 150 de ani de la Unirea Principatelor*, Editura enciclopedică, București, 2009, passim.
- 3 GEORGE BIBESCU, *Domnia lui Bibescu. Corespondență și acte. 1843–1856*, I, traducere de Bonifaciu Florescu, Imprimeria Națională, București, 1893, p. 335–336 și 342–345.
- 4 N. IORGA, *Viața și opera lui Barbu Dimitrie Știrbei, domn al Țării Românești (1849–1856)*, Editura „Datina românească”, Vălenii de Munte, 1910, p. 72.

ceea ce se întâmplă astăzi, bunăoară, cu învățământul românesc, când de dragul reformelor adoptăm fără discernământ toate încercările și mai ales nereușitele educaționale ale Occidentului, pe atunci împrumuturile se făceau critic și în strânsă legătură cu nevoile noastre interne. Așa, de pildă, la 31 mai 1858 Gheorghe Costaforu, abia reîntors dintr-o călătorie de documentare în mai multe state apusene, scria în raportul către caimacamul Ghica că, „*dacă națiunea noastră a rămas înapoiată de lumini este încă neatinsă de multe prejudecăți învechite ale Occidentului. Cea mai mare nenorocire pentru noi ar fi adoptarea sistemului scolastic al cu tăruia sau cutăruia stat, fără control și fără examenul serios al veritabilelor noastre trebuințe*”⁵. Credem că este de prisos să mai subliniem responsabilitatea de care dădea dovadă raportorul menționat.

Am făcut această scurtă introducere pentru a arăta pe ce fel de baze s-a stabilit cultura românească modernă de după 1859 și în continuare, care a fost educația acordată poporului român de cei trimiși să se pregătească în acest sens și mai ales care vor fi contribuțiile românilor la dezvoltarea culturii și științei europene și universale de după 1860 și vreme de peste 100 de ani după aceea. Un produs al acestei școli a fost și savantul pe care îl comemorăm astăzi – doctorul și profesorul GHEORGHE MARINESCU (1863–1938).

Nu vom insista aici asupra datelor biografice și a studiilor savantului – unele comunicări s-au ocupat deja de aceste aspecte –, ci ne vom opri mai mult asupra realizărilor tinerilor formați la școlile Occidentului și ajunși ulterior dascăli și savanți de prestigiu în do meniile lor de activitate, întemeietorii școlilor românești de cercetare științifică de mai târziu, atât de apreciate în lume în perioada 1870–1970 când mulți dintre reprezentanții lor au slujit la facultăți și universități de prestigiu din Europa și din lume. În cadrul acestui amplu proces de formare și educare a tinerilor României moderne, în opinia noastră trei au fost instituțiile care au concurat cel mai mult la afirmarea cercetării științifice românești în toate domeniile importante ale vremii: universitățile de la Iași și București pe de o parte, ca școli superioare ale învățământului românesc; Academia Română pe de altă parte, ca for științific suprem și posesoare a numeroase institute de cercetare care, din nefericire nu prea mai există astăzi ori a căror activitate este fie îngreunată, fie redusă aproape de zero⁶.

5 Ofisul 1502/5 octombrie 1858, în ANIC, *Fond Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor*, dosar 3678/1858, f. 1 și 135.

6 Pentru unele amănunte vezi: ALEXANDRU BALACI, ION IONAȘCU și alții,

În ce privește învățământul medical din România – cel care ne interesează în mod deosebit aici –, credem că nu este de prisos să arătăm că bazele lui au fost puse încă din 1841 de către doctorul Nicolae Crețulescu, reîntors de la studiile făcute la Paris, și care a înființat Școala de mică chirurgie de la Spitalul Colțea. Până la 1869 când s-a înființat Facultatea de medicină în cadrul Universității din București, drumul a fost lung și presărat cu multe obstacole, dar au existat și satisfacții, mai ales că din 1857–1858 guvernele francez și italian au hotărât ca elevii români de la *Școala națională de medicină și farmacie* după ce treceau bacalaureatul în științe puteau să învețe la facultățile de medicină de la Paris și Torino. Aceste măsuri au dus la creșterea prestigiului școlii românești de medicină, care în 1862 deja a înființat la spitalul militar primul laborator de chimie iar în anul înființării Facultății de medicină se înființa la Spitalul Colțea un muzeu anatomo-patologic, utilizat mai ales pentru activități practice. După 27 de ani de la înființare facultatea de medicină era deja re-cunoscută în centrul și sud-estul Europei, cursurile ei fiind frecventate de studenții din țările vecine României. În 1895 ea dispunea de 23 de profesori, un șef de lucrări, un asistent, 11 preparatori, șase laboratoare și două institute: de patologie și bacterologie; de analiză topografică și chirurgicală, precum și de un serviciu al lucrărilor practice de anatomie⁷. Era firesc astfel ca cercetarea științifică medicală românească să se remarce dincolo de fruntariile **Vechiului Regat**, iar slujitorii școlii medicale românești să-și aducă o contribuție valoroasă la dezvoltarea cercetării și practicii medicale în general.

Ca să încheiem succinta evoluție a științei românești în epoca modernă vom arăta doar că de la cele trei secții ale Academiei Române existente în 1879 se va ajunge în 1966 la 13 secții, două filiale la Cluj și Iași, două baze de cercetare la Timișoara și Târgu Mureș și la un centru de istorie la Craiova, ca și la 56 de unități de cercetare – cunoscutele institute ale Academiei Române – repartizate în cele mai importante centre cultural-economice și științifice ale țării⁸. După 1974 însă Academia Română a intrat într-un con de umbră tot mai accentuat care, din nefericire se continuă și astăzi când

---

Universitatea din București. 1864–1964, Editura didactică și pedagogică, București, 1964, passim; ȘTEFAN PASCU, *Istoricul Academiei Române. 125 de ani de la înființare*, Editura Academiei Române, București, 1991.

7 ALEXANDRU BALACI, ION IONAȘCU, *Universitatea de București*, p. 38.

8 ȘTEFAN PASCU, *Istoricul Academiei Române*, p. 283–290; 295.

prestigioasa instituție științifică și culturală a țării a ajuns tot mai des un for de discuții politice în care se fac auzite mai mult vocile politicianilor, deseori cu o pregătire suficientă sau discutabilă, decât cele ale savanților care ar avea căderea să-și spună cei dintâi părerile și să fie ascultați.

Revenind la subiectul comunicării noastre nu putem să nu evidențiem la înaintașii noștri – la loc de cinste aflându-se și cei pe care îi comemorăm astăzi – un entuziasm deosebit și o dorință de cunoaștere ieșite din comun, dacă avem în vedere condițiile în care își desfășurau activitatea și munca de pionierat pe care au dus-o atâția și atâția ani cu rezul tate dintre cele mai remarcabile, cu nimic mai prejos decât țările mai bogate și cu mai multe resurse decât România. Mai mult, tot ca o recunoaștere a meritelor științei românești în Europa și în lume, nu credem că este de prisos să evidențiem că în perioada 1918–1974 au fost aleși ca membri de onoare și membri corespondenți străini ai Academiei Române 347 de personalități, dintre care 100 ca membri corespondenți și 247 ca membri de onoare nu numai din Europa, ci din toată lumea, fapt ce probează prestigiul științific nu doar al instituției ci al cercetării științifice românești în general⁹. Un alt fapt pe care dorim să-l evidențiem este acela că cei mai mulți membri de onoare și corespondenți străini ai Academiei Române – 196 – au fost aleși în perioada 1918–1947, perioadă considerată ca reprezentând apogeul cercetării științifice românești și a afirmării acesteia în lume. După această perioadă, deși realizările științifice nu conțin, din varii motive pe care nu le mai discutăm aici, prestigiul cercetării științifice românești pălește continuu și excepțiile de la regulă sunt tot mai rare, dispărând parcă și entuziasmul de care vorbeam mai înainte, un entuziasm înăbușit – mai ales în ultimele patru decenii – de condițiile tot mai vitrege și extrem de precare în care cercetarea științifică românească își desfășoară activitatea iar frontul universitar de recrutare a valorilor este tot mai restrâns.

Iată așadar contextul în care se va forma și afirma profesorul și doctorul **Gheorghe Marinescu**, unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai generației și epocii sale. Mai tre buie remarcat aici un aspect fără de care tabloul sugerat de noi nu ar fi complet. Este faptul că în vreme ce învățământul și cercetarea științifică românească erau abia la începuturile lor iar condițiile de lucru – așa cum am mai arătat – erau precare, în statele dezvoltate economic ale Europei învățământul și cercetarea cunoșteau

---

9 *Ibidem*, p. 246–255; 282–283; 290.

un avânt, ca să nu spunem apogeu, extraordinar, descoperirile științifice succedându-se cu rapiditate. Astfel în Anglia epocii victoriene cercetările, inclusiv cele legate de neurologie erau în plin avânt, în Franța republicii a IV-a de asemenea, descoperirile științifice uimeau publicul, pe când în Germania imperială cercetarea științifică atinsese cote deosebit de înalte în toate domeniile. Și asta doar în Europa, fără să mai vorbim de America și Japonia. Și totuși tânara și timida Românie va avea curajul să se integreze în acest concert științific internațional aflându-și un loc meritoriu printre marile puteri ale științei și tehnicii din acea perioadă.